

ОКРАСА ЛЮБОВНОЇ ЛІРИКИ

ПОЕТИЧНА БІБЛІОТЕКА

Випуск

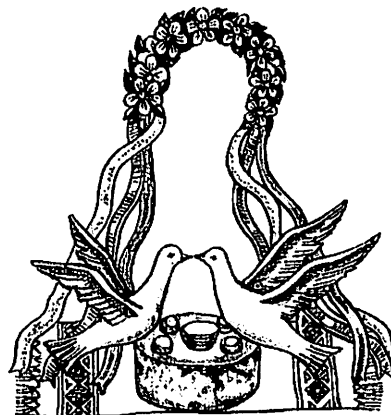
II

*Ластівки літають, бо літається,
І Танюся любить, бо пора...*

Максим
Рильський

Добре бути МОЛОДИМ

Вибрані поезії

Львів
"КАМУЛА"
2007

УДК 82-1
ББК 84.4УКР
Р-50

Книжка містить найкраще з лірично-інтимного спадку класика української літератури ХХ століття Максима Рильського (1895–1964).

Засновник бібліотеки, упорядник, редактор,
автор передмови
Богдан Смоляк

Художник оформлення, ілюстрації
Бориса Дроботюка

*Рекомендовано до друку науково-методичною
радою Київського літературно-меморіального музею
М. Рильського (протокол № 1 від 29.01.2008 р.)*

ISBN 966-8343-94-8

© Б. Ф. Смоляк, упорядкування, 2007
© Б. І. Дроботюк, ілюстрації, 2007
© "Камула", 2007

ВІД УПОРЯДНИКА

Максим Рильський належить до грона довгожителів українського поетичного простору — і стосовно свого життєвого віку (до старості залишався творцем), і стосовно часового резонансу найкращих із його писань (маємо достеменні взірці високої літератури). Витлумачений з огляду на переваги "красивого і корисного", доробок поета став (попри намагання владців пришпилити "корисне" суто до утилітарного й ідеологічно витриманого) надійним стартовим майданчиком для багатьох талановитих українських поетів, навіть поетичних велетів — Симоненка, Вінграновського.

А проте й Рильський незаперечно потвердив, що поезія — мова насамперед молодих. (Нею інколи вдається "заговорити" старість...). Корпус його підпарубочо-молодечої лірики (десь до 30-літнього віку) виявився особливо потужним. Кажемо, що виявився, бо з доброї сотні ліричних перлин, переважно чуттєво-любовних, упродовж понад півстоліття спопуляризовано лише якусь децицію — "Яблука доспіли..." та ще кілька. Могло скластися враження, що й вони написані в "благо-словенне" повоєння, уже зрілим майстром, а молодим їх автор, власне, і не був...

Усе ж — навпаки. Максим Рильський, як мало хто з українських ліриків, зазнав приваб яскравої й бурхливої творчої молодості. Принаймні передав її ознаки щирим і тонко інструментованим поетичним словом, якому беззастережно віриш. Яким захоплюєшся.

Любовна драма поетової душі розгортається в часи великих і трагічних тектонічних змін материка українства, що робить її особливо пронизливою й достовірною. Збентежене село і дедалі камінніше місто, краплі роси і криваві плями від вина, рідна природа як не раз єдиний порятunek і сховок для підраненого почуття, а там — і своєрідна втеча у праліси мистецтва, золотої античності... Здається, що саме завдяки останнім він перекинув свій калиновий місточок у десятиліття великої непевності, в яких мусив жити, місточок, котрим перейшла його юність до нас сьогоднішніх... Згодом уславиться як поет ліричної стриманості й виваженості, але ось тепер, майже через півстоліття по відході, повертається до нас передусім не рафінованою віршованою філософемою — нас очікує зустріч із непідробною любов'ю у словах, насажених мудрістю молодості: "Добре бути молодим".

Книжку впорядковано із врахуванням структурної канви, запропонованої упорядниками зібрання творів Максима Рильського у 20-ти томах (80-і рр.), — за часом виходу його поетичних збірок. У текстах збережено всі морфологічні та лексичні особливості автора. В оформленні обкладинки використано матеріали альбому "Максим Рильський. Життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях" (1975).

*Богдан СМОЛЯК,
письменник (ІНСПУ)*

Осінь ходить, яблука золотить.

Я приїхав у незнаний край.

— Чужоземко молодая, хто ти?

— Ограгай.

— Чужоземко, гай води напиться!

— У воді любовне є гання.—

Я рушницю почепив на віти,

Я до бука прив'язав коня.

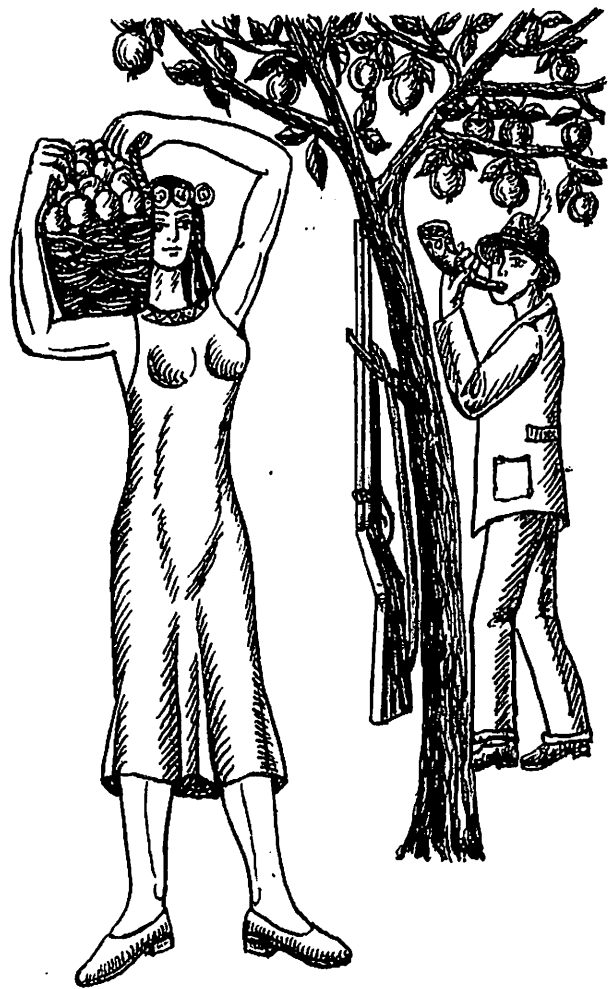
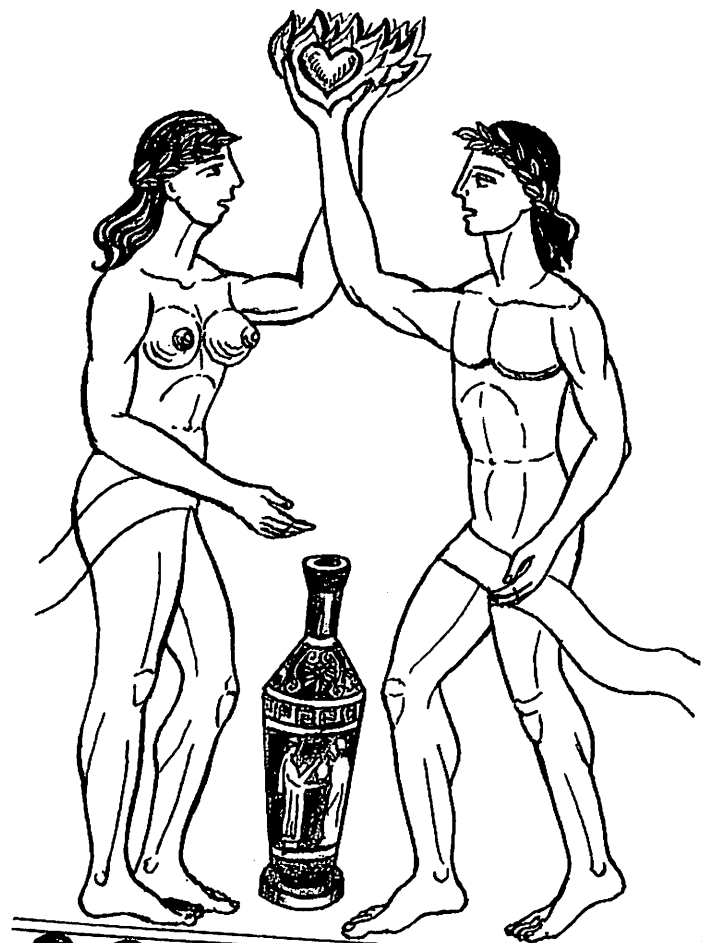
Я дивлюся в вічі — і скорботи

Листя опада на дно душі.

Щастя ходить, і серця золотить,

І в знеможі клонить комші.

28 липня 1922 р.

СІЛЬСЬКИЙ СОНЕТ

(З зимових спогадів про літо)

Хвилюється широкий лан зелений,
Волошки, ніби сині зіроньки, блищать,
На тонких стеблях крапельки студені
Минулого дощу веселчасто горять.

І дівчина, обсипана квітками,
Іде, немов пливе лебедонька в воді,
І грають променистими огнями,
Неначе квіти, світлі очі молоді.

Вони до мене так привітно сяють,
Що в серці стиха струни золоті дрижать,
І знов пісні мої пливуть, лунають.

А там, в гаю,— пташки дзвенять, дзвенять.
І щастя на душі, і тихий спокій...
Хвилюється і грає лан широкий.

1912

* * *

Викочуйте бочки вина,
Дзвоніть криштальними чарками!
Нехай, як грім, гуде луна
І грають очі блискавками!

Цілуйтеся, ловіть пісні,
І над криницею живою
Уста схиліте огняні,
Красу зливаючи з жагою!

Фіалками засипте стіл,
Цвітіте, квітами повіті,—
І золото величних стріл
Вам сонце кине із блакиті.

* * *

Я жду од тебе слова,
А сам як ніч мовчу,
І в шелесті діброви
Я чую дзвін плачу.

В чеканні я схилився,
А ти мовчиш, як день,
Що влітку натовмився
Од щастя і пісень.

* * *

Переспіло-солодка малина,
Небо глибше, ніж небо весною,
І музика — не світло-невинна,
А мережана муками-грою.

Глянь: на сонці і пеститься, й мліє
Переспіло-солодка малина,
І схиляється, і червоніє,
Прославляючи сонце єдине.

Все тонке, ніби та паутина,
Що поживклу любов повиває...
Переспіло-солодка малина,
Тихих птиць чужоземнії зграї.

Давні мрії душа зустрічає,
Наче мати єдиного сина,—
І безмовно стебло нагинає
Переспіло-солодка малина.

М. Н.

Люблю тебе я не за те,
За що тебе раніш любили:
Не за волосся золоте
І не за руки легкокрилі.

Не за красу співучих слів,
Не за твою струнку поставу,—
Тебе б і кожен полюбив,
Як люблять квітку чи забаву.

Ні! В час, коли юрба ішла,
І вколо тебе клетотіла,
І брудні славила діла
Під назвиськом святого діла,—

Лиш ти, самотна й мовчазна,
Як скеля в західнім промінні
Стояла, й зору глибина
Тужливі одкидала тіні.

І непомітно я прийшов
У молитовному тремтінні:
Тобі одній моя любов,
Тобі слова мої єдині.

М. Н. — криптонім не розшифровано.

* * *

Хто змалював каштани густолисті
На голубому тлі?
Хто вдяг у барви ніжно-променисті
Лоно землі?

Хто дав мені мій дух повноголосий
І радість юних днів?..
І сльози ці, і самоцвітні роси
Хто сотворив?

* * *

Ми розійшлись давно — і цим себе зріднили!
Любити все життя — це значить не любити...
І щастя наше в тім, що ми в серцях лишили
Одну солодку мить — та незабутню мить!

Так. Я тепер згадав, що ти мене любила,
І затремтів, як тінь пташиного крила.
Ні, ні, в моїй душі ніщо тебе не змило —
Ні радощі землі, ні шум людського зла.

І я свої уста, що до твоїх торкались,
Оддам в тісне ярмо брехні і суєти?
Хіба для того ми на світі зустрічались,
Щоб так по-людському чужим шляхом іти?

Ні! Я, що цілував твої глибокі очі,
Закриті променем золотосяйних вій,—
Я мушу чистим бути, хоч, може, доля й хоче
Мене завести в яр потрачених надій!

ГОЛОС ОТРУТИ

Люблю отруту, сховану в лілеї,
Люблю порок із поглядом ясним,
І безсоромність ніжності твоєї,
І терпких милощів незнаний дим.

Люблю тебе, бо ти чужа кохання,
Бо ти мені лишилася одна;
Люблю в тобі мою любов останню,
Солодкий шум допитого вина.

* * *

З лукавим поглядом ясним,—
Що більше, ніж би треба, знає,
Ти йдеш. Вечірній сизий дим
Тебе злегенька повиває.

Ідеш — не чистеє дитя,
Але дитя ще й не гріховне,—
І серце тисне почуття
Якесь чудне і невимовне.

Звичайні сиплються слова,
І я, як інші, сиплю ними...
Але п'яніє голова
Надіями напівясними.

Ти до кінця не донесеш
Фіал з любов'ю запашною,
Не донесеш і розіб'єш...
Та чи зо мною?

Фіал (грецьк.) — низька чаша із загнутими всередину
вінцями для побутових і культових потреб.

* * *

Раба кохання, ти його й не знала,
Хоч ним жила (скаліченим, брудним)!
Найглибших слів його не прочитала,
Взяла од нього не огонь, а дим.

О, дай же руку і забудь про нього,
Ходи зо мною в мій дитячий храм!
Я розкажу тобі про небо й Бога,
І може, навіть, я повірю й сам.

* * *

Згаси у серці зло! Розширила над нами
Прозора тишина здивоване крило,
І берег блимає вечірніми огнями...
Згасить у серці зло!

Дай руку — і ходім глибокими шляхами
У храмі вічному схилить своє чоло,
Заплакати радісно в нерукотворнім храмі,
Згасить у серці зло!

* * *

Старі листи читаю в тишині я.
Встають якісь забутії світи,—
І в серці знов зеленокрила мрія
Про день любові, свято чистоти.

Жіночі лица в світлому тумані
Встають ясніше, ніж були в житті!
Тоді були жадані і незнані,
Тепер вони — відомі і святі!

О, їм тепер не згинуть в болоті!
На віки вічні у душі моїй
Вони полинуть в піднебеснім льоті
Туди, де світ — нетлінний, золотий!

* * *

Білим цвітом розцвілися сливи
На ясному, голубому тлі.
Дні веселі, дні ясні й щасливі
Йдуть, пливають по водах, по землі.

Солов'їні плачуть переливи
У лісах, в завітчаній імлі...
Дивним цвітом розцвілися сливи
На ясному, на святому тлі.

* * *

На білу гречку впали роси,
Веселі бджоли одгули,
Замовкло поле стоголосе
В обіймах золотої мли.

Дорога в'ється між полями...
Ти не прийдеш, не прилетиш —
І тільки дальніми піснями
В моєму серці продзвениш.

* * *

Сніг падав безшелесно й рівно,
Туманно танули огні,
І дальній дзвін стояв так дивно
В незрозумілій тишині.

Ми вдвох ішли й не говорили,
Ти вся засніжена була,
Сніжинки грали і зоріли
Над смутком тихого чола,

І люди млисто пропливали,
Щезали й гасли, як у сні,—
І ми ішли й мети не знали
В вечірній сніжній тишині.

* * *

Поле чорніє. Проходять хмари,
Гаптують небо химерною грою.
Пролісків перших блакитні отари...
Земле! як тепло нам із тобою!

Глибшає далеч. Річка синіє.
Річка синіє, зітхає, сміється...
Де вас подіти, зелені надії?
Вас так багато — серце порветься!

* * *

Молюсь і вірю. Вітер грає
І п'яно віє навкруги,
І голубів тремтячі зграї
Черкають неба береги.

І ти смієшся, й день ясніє,
І серце б'ється, як в огні,
І вид пречистої надії
Стоїть у синій глибині.

Клянусь тобі, веселий світе,
Клянусь тобі, моє дитя,
Що буду жити, поки жити
Мені дозволить дух життя!

Ходім! Шумлять щасливі води,
І грає вітер навкруги,
І голуби ясної вроди
Черкають неба береги!

* * *

Як Одисей, натовлений блуканням
По морю синьому, я — стомлений життям —
Приліг під тінню сокора старого,
Зарився в листя і забув про все.

Якісь думки — чи тіні їх — снуються
В дрімоті тихій. Листя миготить,
Упав на стовбур білий відблиск сонця,
І комашинка лізе по йому.

І я засну під безтурботний шелест
З надією, що, граючись м'ячем,
Мене розбудить ніжна Навсікая,
Струнка дочка феацького царя.

Навсікая (Навзікая) — дочка Алкіноя, царя феаків — міфічного народу, який нібито жив на острові Схерії, де після кораблетрощі опинився Одисей.

* * *

Яблука доспіли, яблука червоні
Ми з тобою йдемо стежкою в саду.
Ти мене, кохана, проведеш до поля,
Я піду — і, може, більше не прийду.

Вже й любов доспіла під промінням теплим
І її зірвали радісні уста,—
А тепер у серці щось тремтить і грає,
Як тремтить на сонці гілка золота.

Гей, поля жовтіють, і синіє небо,
Плугатар у полі ледве маячить...
Поцілуй востаннє, обніми востаннє:
Вміє розставатись той, хто вмів любити.

1917

* * * *

Лежить в полях блакитний сніг
І непомітно тоне.
Як пташка, промінь перебіг
І гасне у тумані.

Вечірній час обгорне нас,
Весна в серця загляне...
Щасливий час, вечірній час!
Сніг непомітно тоне.

Ти чуєш? Десь вода дзвенить
Підсніжними ключами...
Коли б до ранку нам дожить
З веселими серцями!

Ми вранці встали б і пішли
У ліс, що спить востаннє,
В обійми золотої мли,
В безмежності туманні!

* * *

Єсть ім'я жіноче, м'яке і ясне;
В йому і любов, і журба, і надія;
Воно як зітхання бринить весняне:
Марія.

Як запах фіалки в осінній імлі,
Як пісня дівоча в снігах і завії,
Зорею сіяє над смутком землі:
Марія.

Нехай я у серці святе погашу,
Нехай упаду в беззмистовній борні я,
Та слово останнє, що я напишу:
Марія.

ЧУЖОЗЕМКА

Переходила улицю синю
І поглянула через плече,—
І війнули загадки незмінні:
Боляче, боляче, боляче!

Повернися, спинися, дивися! —
Серце серцю гукає в віках:
Пригадай,— у дрімучому лісі
Є оточений свірками шлях.

Пригадай: у далекому місті
Плаче щастя твоє і моє,
Зрозумій: у перловім намисті
Дві перлини споріднені є.

Ти зійшла, ти злетіла по сходах,
Ти торкнула дзвінок і ввійшла...
О фіалок заглушений подих,
О вечірня, невірняя мла!

Ти царівна із казки моєї,
Заворожена, срібна, гірка
Чужоземко! Повіє! Лілеє! —
Серце серцю в пустині гука.

1921 р., весна

Свірка (діал.) — ялинка.

* * *

Гарячий брук, метелик жовтий,
Сади в зеленому огні,—
І нагадала про любов ти
Святою раною мені.

І кожен гімназист — мій братик,
І кожна дівчинка — краса,
І став забруднений Хрещатик
Ясним, як Божі небеса.

1921

ЧОРНІ ТРОЯНДИ

Ми йшли у городі чужому
В непевно-фіалковій млі.
Нам не хотілося додому,
І не тягло нас до землі.

Ми йшли в юрбі. Тремтячі люди
Світились, гасли в тишині.
Я приколов тобі на груди
Троянди чорні, неземні.

Пливли безшумнії карети
В оздобі ясно-золотій.
— Куди, щасливі, ви пливете? —
Спитав єдвабний голос твій.

І ми над озером спинились.
Нас охопила тишина.
Всі згуки в озері втопились.
Як дим, розвіялась луна.

І більше я не чув нічого,
Хоч ти й казала щось мені,—
І кинув я тобі під ноги
Троянди чорні, неземні.

* * *

Я тільки надпив свою чарку,
А серце вже п'яне давно:
Якесь його інше сп'янило,
Якесь невідоме вино.

Пливу чи іду я — не знаю...
Сніги і холодні огні...
Хто дав чарівної отрути
В своїх поцілунках мені?

Шуми і гуди, хуртовино,
Пливить, невловимі сніги,
До моря краси і спокою
Засипте навек береги!

Я з вами — я з вами — я з вами,
Холодні — летючі — смутні!
Все зникне, як іскра зникає,
Як іскра згасає в вині...

ВЕСЕЛА СЕРЕНАДА

У тебе під вікнами був я,
На брудній, облізлій стіні
Якісь непристойні рисунки,
Для когось дотепні й смішні;

Дешеві фіранки у плямах,
І пил на убогих шибках;
У темнім, узькім коридорі
Іржавий замок на дверях.

Замурзані діти на сходах —
Між ними пізнав я й твоє...
Любов нас колись розлучила,
А горе — навіки скує.

* * *

Коли у грішному вертепі
Своє життя я закінчу,
Ти прийдеш в жалібному крєпі,—
Як символ вічного плачу.

Ти прийдеш, станеш над труною
В ряду злодіїв і повій,
Що йшли одним шляхом зо мною,
Шляхом потрачених надій.

І пронесеться щось між нами,
Слів непромовлених луна,—
І ти нежданими сльозами
Заплачеш — чиста і ясно.

* * *

Не ясноокий образ Беатріче
І не вакханки темний, п'яний зір
Мене тривожить і невпинно кличе
В незнану даль, у золотий простір.

Ні! просте личко у хустині білій,
Тоненькі руки, злото довгих вій
І голос, півдитячий і несмілий,
Пронеслись тінню у душі моїй.

...І перша ніч — ніч перша і остання —
І перше слово, те найбільше з слів,
Що я в саду під вітрове шептання
Уперше чув і вперше зрозумів.

* * *

Богданові Рильському

Од голосу пашить і віє
Солодким запахом вишень,
Що розцвіли в ясній надії
На літній синьоокий день.

Ніч, місяць, верби, шелестіння,
Обійми рук і щастя мук,
І в невимовному горінні
Жагучий солов'иний звук.

Над плесом ставу сонні трави,
Татарське зілля, плач лілей,—
І голос милий та лукавий
Напівзакоханих дітей.

*Рильський Богдан Тадейович (1882—1939) — старший
брат поета, прекрасний виконавець українських пісень.*

* * *

Рожевий лавр цвіте в моїй кімнаті,
І мигдалеві пахощі ясні
На серце віють. Знов думки крилаті
В краї летять незнані та чудні.

У тих краях іще ніжніші квіти,
Іще п'яніше пишне злото вин,
Ще глибші пахощі розсіпані й розлиті
Серед вечірніх голубих долин.

А ти — та ж сама. Разом із мною
Пливеш безмовно в тіні п'яних віт
І держиш білою, тремтячою рукою
Незнаних лаврів невідомий цвіт.

В ЗООЛОГІЧНОМУ САДУ

Гострий запах, круглі очі рисі,
Зла гримаса і чудне фирчання...
Десь далеко, у густому лісі
Йде борня за м'ясо й за кохання.

Тіл струнких бадьорість невгамовна,
Гнів і жах в червоному акорді...
О, яка поема невимовна
В цій звіриній круглоокій морді!

* * *

Молочно-сині зариси ланів,
Сніг на листках — а листя ще зелене!
Я вийшов, я покинув сутерени,
Назустріч снігу голову відкрив.

Нарешті, що таке любов для мене?
Чи полюбив — це значить загубив?
Хіба немає світу і світів
Поза лицем зрадливої Гелени?

Так: військо превеселе я зібрав,
Та поведу це військо не на Трою.
Хай тужиш ти — хай плачеш ти за мною,
Я новий обрій серцем угадав,

Я віддаюся вільній переміні,
Я полюбив — поля молочно-сині.

Сутерени (діал.) — підвал, підземелля.

Гелена (Олена, Елена) — за давньогрецьким переказом,
дружина правителя Спарти Менелая, яку викрав
Паріс — син-царя Трої Пріама, що й стало приводом
до Троянської війни на початку XII ст. до н.е.

ДЖЕМА

И. Тургенев, «Вешние воды»

Гарячий день. Гудуть джмелі і бджоли
На золотій акації густій.
Заснула мати, і на білім чолі
Спинився спокій, милий та ясний.

Старої арії тремтячі переливи
Летять в вікно через заснулий сад,—
А Джема шепче щось напівжартливо
До Саніна, що продає оршад.

Прозора тиша, усміхи веселі,
І ніжний шелест молодих розмов.
Проміння грає по квітках, по стелі —
І в серці будить радісну любов.

Джема, Санін — персонажі повісті І. С. Тургенєва «Вешні
води» (1871).

Оршад (франц.) — прохолодний напій (мигдалеве молоко
з цукром).

* * *

Пером огненным вічність пише
Свій нескінчимий фоліант,
І вітер з ніжністю, колише
Листки замислених троянд.

Краса іде, гаптує злотом
Ясні, глибокі небеса,—
А ми затопуєм болотом
Все те, що в нас самих — краса.

* * *

Прийшла! Таки прийшла нарешті!
А я вже думав, що минеш ти
Мене в моєму барлозі!
І знову став я срібнолуким,
І богоданним вірю звукам,
Як віриш ти моїй сльозі!

О безтілесна, невідома!
Ти — як удар святого гromу,
Як дощ для спраглої землі.
Тобі несу і відкриваю
Я й радість, ніжну та безкраю,
І блідні, спізнені жалі.

Стоїть, як янгол, надо мною,
І пестить доброю рукою,
І сповідь слухає, й проща...
Моя ти нене, мій ти квіте,
Не покидай і дай узріти
Хоч би полу твого плаща.

1920

* * *

Пройшло, проглянуло, майнуло
На сонці білим рукавом,
І серце болем стрепенуло,
І дивним подихом війнуло
Над неостуженим чолом.

Без імені і без обличчя,
Як тінь од хмар, як відблиск мрій,
Пробігла хвиля таємнича
В душі моїй.

Ні, це не ти! Та може бути,
Що в цій красі болючих змін
Є сон про тебе півзабутий,
Квіток невидимих отрути,
Церков незримих дальній дзвін.

1919

* * *

Сладокъ свѣтъ

Солодкий світ! Простір блакитно-білий
І сонце — золотий небесний квіт.
Благословляє дух ширококрилий
Солодкий світ.

Узори надвесняних тонких віт,
Твій погляд, ніби пролісок несмілий,
Немов трава, що зеленить граніт,
Неначе спогад нерозумно-милий...
Солодкий світ!

Чи янголи нам свічі засвітили
По довгих муках безсердечних літ,
Чи ми самі прозріли й зрозуміли
Солодкий світ?

1919

"Сладокъ свѣтъ" — вислів біблійного походження.

ODI ET AMO

У профіль Джоконда, хто ти en fase?
Що розлучає й єднає нас?

Чому ти рідна? Чому ти чужа?
Чому між нами любов — межа?

Люблю твій цілунок, ненавиджу сміх,
Люблю, коли в муках моїх золотих

Проходить твій образ. Коли ж прийдеш,
У серці запалиш яд пожеж.

Гвоздика Кармен, Беатріче нарцис,
Молитва, усміх, злість, каприз,

Ти — може, уява, може,— лиш біль
Моїх останніх, останніх зусиль.

1920

Odi et amo (лат.) — ненависть і любов.
"Джоконда", або *"Портрет Монни Лізи"* — назва твору
великого італійського художника Леонардо да Вінчі
(1452–1519).

En fase (франц.) — анфас, вигляд обличчя спереду.

СТАРОДАВНІЙ РОМАН

I

Пані! В гаях поспівають каштани,
Бродить кабан у пожовклих кущах.
Міст переїхали чорні цигани —
Діти у бруді, жінки в дукачах.

пси мої чують ревіння ведмедя,
Рвуться і плачуть. Залився мій ріг.
«Прощайте, міледі!»
У відповідь: сміх.

II

Слуги, вірні слуги, чи не буде туги?
Раз я уклонився, уклонився вдруге,
І махнув рукою, й мислі переміг,
Трубить ріг.

Не споткнися, коню! Серце не в полоні,
Розвіває вітер епанчі червоні,
Хтось по лісі втретє — втретє перебіг...
Трубить ріг.

III

Я вчора, пані, вепра заколов
Оцим ножем. Ах, золота головко,
Чи мариш ти про завтрашню любов? —
Сьогодні, люба, вполював я вовка.

Ця шпага пам'ята Єрусалим,
А цей мушкет не знає слова: хибя.
Ви край вікна. В червонім світлі шиби.
Ви плачете? Чи не секрет, за ким?

У кого кінь — гнідий білокопит? —
Кого по русі першому пізнаю? —
О, не тремтіть. І свій гублю я слід,
А не його шукаю.

IV

Безумна! Не хапай стремен,—
Мій кінь потопче білі ніжки.
Іди спочинь. Чи для сирен
Ходити вдень — по лісі — пішки?

От там — погрійся край огню,
Де з трьох ялин палають віти...
...Чому я не велів коню
Тоді на неї наступити?

1921

Епанча — старовинний шкіряний плащ без рукавів.
Сирени — у грецькій міфології напівжінки-напівптахи
(іноді їх зображували з риб'ячими хвостами), що співом
зачаровували мореплавців, які, петрапивши до них,
гинули.

* * *

Катеринка на улиці грає,
І монета упала з вікна.
У людській переспіваній зграї
Ти одна, ти одна, ти одна!

Клапті хмарок зворушливо-білі,
Синє небо за серце бере...
О, блажен, хто в такому безсиллі,
Хто в такому безсиллі умре!

1921

САФО ДО АФРОДИТИ

М. Зерову

Не плети для мене
Золотого невода ..
Ти, що уродилась
Із морської піни!

Не буди, богине,
Ти ночами темними
У душній постелі
Серця молодого!

Голуби кружляють
Білими сніжинками,
Солов'ї сміються
У гаю святому.

Кожний з них — твій вісник,
Посланець окрилений...
Світ увесь для мене —
Невід золотий.

1918

Сафо, Сапфо (кінець VII — початок VI ст. до н.е.) — давньогрецька поетеса, здобула популярність любовною поезією.
Зеров Микола Костянтинович (1890–1937) — український поет, перекладач і літературознавець, убитий імперським режимом. Належав до літературної групи "неокласиків". Близький товариш М. Рильського.

ГЕЙНЕ

Арлекін з трояндою в руці
Йде серед буйного карнавалу.
Щоки й чоло у смішній муці,
А в очах далекий відблиск жалю.

Правда, смішно вірити й любити,
Правда, смішно з квітів милуватись?
Скільки років, скільки вже століть
Люди вміють їсти й цілуватись!

Він сміється, щоб не заридать,
Він плига під звуки сарабанди,—
Та нікому б не здолав оддять
Арлекін кривавої троянди!

1920

Арлекін — блазень, паяц, традиційний персонаж італійської комедії масок.

Сарабанда — іспанський танець; музика до цього танцю.

* * *

Несіть богам дари! Прозорий мед несіть,
Що пахне гречкою і теплими дощами,
І золотий ячмінь, і вітиху верховіть —
Достиглі яблука, де рожевіють плями.

І виноград міцний кладіть на темну мідь,
На простий жертвенник між вічними дубами,
Де постать Зевсова, біліючи, стоїть
В блакиті творчої, блаженної нестями.

І корол золотий в глибинах чистих вод,
І пари голубів, покірних Афродіті,
І звір із темних нір, і соколи з висот,

І молоді уста, жагою піврозкриті,—
Усе нагадує: і ранньої пори,
І вдень, і ввечері богам несіть дари.

1920—1921

* * *

Нашу шлюбну постелю вквітчали троянди пах
Образ Кіпріди її благословляє з кутка.
Ми принесемо богині смокви медово-солодкі
Темний, міцний виноград і молодих голуб'ят
Сонце сховається в морі, троянди запахнуть п'янн
Руки шукатимуть рук, уст пожадливі уста...
Дай же нам сили, богине, в коханні вродливими
І в заворожену ніч мудрого сина зачать.

1921

Кіпріда (грецьк.) — Афродіта, у грецькій міфології богиня кохання і вроди.

* * *

*Ржет кобылица, храпит жеребец,
сотрясают копыта
Брачную пажить. В грозу радуйся,
роза земли!*
В. И. Иванов

Грім одгримів, і солодкою млостю спокою
Віє од цвіту вишень і від сирої землі.
Дай цілувать твої груди, що ніжністю дишуть,
Вогко-гарячі уста в милім бажанні розкрий!

Грім одгримів, соловей заспівав, заіржали
Коні в далекій імлі. Щастю нема берегів,—
І по землі небожителі ходять блаженні:
Флейти торкається Пан, чашу підняв Діоніс.

Тільки в цю хвилю нам ти найдорожча, богине!
Хай через тебе колись гордий упав Іліон,
Хай ти зрадлива, як жінка земна. Та не згине
Благословенна любов, дивна корона корон.

1921

Іванов Вячеслав Іванович (1866—1949) — російський поет, драматург, один з теоретиків російського символізму; 1924 р. емігрував до Італії.

Пан — у грецькій міфології бог лісів і пасовищ.

Діоніс — у грецькій міфології бог рослинності, родючості, виноградарства. У римлян ототожнювався з Вакхом.

Іліон — Троя. Мова йде про викрадення Парісом красної Єлени, що стало приводом до Троянської війни.

* * *

У теплі дні збирання винограду
Ї він стрів. На мулах нешвидких
Вона верталась із ясного саду,
Ясна, як сад, і радісна, як сміх.

І він спитав: — Яку б найти принаду,
Щоб привернуть тебе до рук моїх?
Вона ж йому: «Світи щодня лампаду
Кіпріді добрій». — Підняла батіг,

Гукнула свіжо й весело на мулів,
І чудно уші правий з них прищулив,
І знявся пил, немов рожевий дим,

І він потягся, як дитина, радо
І мовив: «Добре бути молодим»
У теплі дні збирання винограду.

1922

* * *

В освяченім гаю, де зеленіє лавр —
Стрункої Дафни тіль і знак ясної слави —
По росяній траві пробіг дзвінкий кентавр,
Що мудро вчить мене розпізнавати трави.

З них кожна має дух і чародійну міць:
Та цілить, та уб'є, та зробить пожадливым,
Та серце укротить, немов пастух ягниць;
Та блисне й прогрімить золотокосим гнівом.

А я їх всі мину, байдужий і німий:
Не хочу гніватись, любитись чи кориться.
Я тільки виріжу оцей комиш сухий
Для нової цівниці.

1922

Дафна — німфа, переслідувана закоханим Аполлоном,
персонаж грецьких міфів про чудесні перетворення.
Шукаючи захисту і допомоги в богів, була перетворена
на лавр — священне дерево Аполлона.
Кентаври — у грецькій міфології химерні істоти, напівлюди-
напівкони.

* * *

Буває день: в запоні попелястій
Гаї й сади. Заплакане вікно.
Але душа — як підліток у рясті,
Як молоде вино.

Впрягає коней в жовту колісницю,
Немов Ахілл дзвенить струнким бичем,
І діл буденних розбива в'язницю
Осяяним мечем.

І виїджає в степ. Басують коні,
У небі блискавки горить зигзаг,—
І військо розцвіта на оболоні,
Неначе повний мак.

28 липня 1922 р.

Ахілл — у грецькій міфології герой Троянської війни.
Єдиним вразливим місцем на його тілі була п'ята.
Переносно "ахіллесова п'ята" — найвразливіше місце

ПРОЧИТАВШИ МІСТРАЛЕВІ СПОГАДИ

Привіт, молоді трубадури,
Привіт од гарячого духу містралю,
Од свіжого моря,
Од грон винограду,
Од білих і чорних овець
І від чорнявих та білих дівчат,
Що рвуть виноград.

Мова, обвіяна вітром і сонцем,
Мова, де чуються й води, і сіль, і сушена риба,
І трави високі,
І срібні маслини,
І черви, що шовк білопінний прядуть,
І смугляві обійми,
І з Арлю дівчата, що сині стрічки
Заплітають у коси,
Що цілують і жалять, як оси,—
Мова південна встає.

Низько гудуть тамбурини, як бджоли,
І плинуть у піну і в блиск фарандоли,
І прокурор, і книгар, і пастух, і жіноцтво.
О поцілунки по танцях
У затінку лоз виноградних
Чи добрих шовковиць,—

Подих любові, як вітер пахучий
Пахучих степів!

О казки чабанів
Під зоряним небом,
Де ходить Небесний Чабан,
Де Три Королі миготять
І Собачий Візок золотіє!

О далекі моря,
Де брати, чоловіки й батьки
Плинуть, керуються зоряним шляхом
І згадують сестер, жінок і дітей!

Мова південна встає,
Простягаючи руки дівочі,
Розкриваючи очі
І вітаючи вас, трубалурів,
Що з'єдналися в гроно —
Сім фелібрів закону.

28 липня 1922 р.

Містраль Фредерік (1830—1914) — французький поет, писав провансальським діалектом, автор поеми "Мрейо" (1859). Відомий своєю діяльністю, спрямованою на створення провансальської літературної мови та поезії. Лауреат Нобелівської премії (1904).

Тамбурін — ударний інструмент, нагадує бубон Розповсюджений в Італії та Іспанії.

Фарандола — провансальський народний танець.
Сім фелібрів — сім провансальських поетів, учасників літературного руху другої половини XIX ст., які намагалися відродити давню національну культуру цієї провінції і писали провансальським діалектом.

* * *

Скільки літ не пройде — все на скелі сидітиме
З золотим гребінцем Лореляй
Із очима зеленими й дивно-розкритими,
Обіцяючи рай і одчай.

Скільки літ не пройде — під осінніми зорями
Умиратиме в щасті пливець,
І під пісню її допливемо до моря ми,
Що зоветься — кінець.

Висхне Рейн, і ліси на горі не синітимуть,
Віще небо окутає дим,—
Та безумці, брати мої, вірно любитимуть
Лореляй з гребінцем золотим.

1922

Лореляй — героїня старовинних німецьких пісень, вірша Г. Гейне "Не знаю, що сталося зі мною". Романтичний образ прекрасної дівчини, що чарувала слухачів своїм співом.

* * *

Він об'їжджає коней молодих.
Був дощ м'який, і гречка пахне душно.
Став унизу лисніє непорушно,
І теплий світ схилився і затих.

Струнки й сталеві, з гострими ушами,
Ще неслухняні учні молоді:
На тень свою поглянули в воді
І затремтіли юними тілами.

Заховано за спиною батіг,
А мужні руки твердо стисли віжки.
Минаючи завітчані обніжки,
Він об'їжджає коней молодих.

* * *

Війнулася фіранка на вікні,
Рожевим сьйвом спалахнувши раптом.
І вітер у вечірній тишині
Побіг по улиці за синім клаптем.

Там, за вікном, схилився над столом
Дівочий тихий, променистий профіль,
А серед площі дивляться на дом
Старі знайомі: Фавст і Мефістофель.

Собор послався тінню по землі,
Під ним коти снують, немов примари,
І круглоокий сичик на шпилі
Ім посилає безнадійні чари.

Плащі в пилу, ступіли лева шпаг,
Бажання розгубилися в завії,
Та дивляться з надією в очах,
Як молода фіранка рожевіє.

1922

* * *

Сині щогли ялин випливають у білім тумані —
Чарівничих флотилій передні пливуть кораблі.
Я один, я один, і зірки догорають останні,
І посріблених лілій мені не знайти на землі.

Серед зимних пустинь многоокі ідуть селеніти,
Мудреці-марсіани нам шлють електричний сигнал
В мене стомлений кінь, в мене серце даремно розкрито
І крізь білі тумани брешуть не для мене хорал.

1923

Селеніти — уявні мешканці Місяця.

* * *

Вона ішла по місту в час облоги,
Покинувши Парісові чертоги.
І стріла на високому валу
Старих троян юрбу понуро-злу.

— Так ось де та, що топить нас і губить!
— Що з того, що її Паріс безумний любить!
— Уб'ють її!
— Та смерті мало їй!

Тоді вона поглянула з-під вій
І тихою ходою далі плине.
Троянці ж їй: хвала тобі, богине!

* * *

Ні, зорянице, злотом і рубіном
Ти не скрашай ясних своїх перстів;
Ще того персня майстер не зробив,
Щоб був тебе достойним і — єдиним.

Не одягайся в полум'я шовків,
Не огортайся пухом лебединим:
Не треба шат золотокосим Фринам,
Щоб сивий суд чоло своє схилив.

Хай обіцяють мудрощі й корону
Богині пастухові з Іліону,
У тебе є для його кращий дар:

Стрільчастих брів сліпучі блискавиці,
Жага, що під невинністю таїться,
І першого цілунку перший чар.

*Фрини — від Фрина — знаменита давньогрецька гетера
ідеальної краси жінка. Була натурницею скульптора
Праксітеля (390—330 рр. до н.е.) і художника Апел-
леса (IV ст. до н.е.).*

* * *

На мосту, над темною водою
Ти ішла. Летів і танув сніг.
Кволі верби віяли весною.
Вітер грав у свій пустинний ріг.

Очі сяли, як свічки гарячі,
Груди несли нелюдську жагу,
А сліди були такі дитячі
На брудному, сірому снігу.

Вибивалась бідна волосинка,
Біла хустка плакала в імлі,—
І здавалось: розтає сніжинка,
Умира сніжинка на землі.

* * *

Коли полинуть бригантини
На гребні пін,
Зрадливу дівчину покине
Моряк один.

Замає парус, крикне птиця
Серед заграв...
Тоді сльозою осріблиться
Її рукав.

Є інший край, є інші трави,
Є інший цвіт.
Оддасть він їм свій кучерявий
Ясний привіт.

І інша дівчина докине
Йому розмай,
Коли прилинуть бригантини
У новий край.

* * *

Ластівки літають, бо літається,
І Ганнуся любить, бо пора...
Хвилию зеленою здійсмається
Навесні Батийова гора.

Гнуться клени ніжними колінами,
Чорну хмару сріблять голуби...
Ще от день — і все ми, все покинемо
Для блакитнокрилої плавби.

Хай собі кружляє, обертається,
Хоч круг лампочки, земля стара!..
Ластівки літають, бо літається,
І Ганнуся плаче, бо пора...

Батийова гора — місцевість на Солом'янці в м. Києві.

ОТРУТА

Богиня, смертного зустрівши юнака,
Жагу запліднення не в силі потаїти,
На його кинула полуменисті квіти
І щезла в запусті, принадна і легка.

Не вабся, хлопчику! Той мудрий, хто втік,
Хто знає, що несе трутизна Афродіти,
Хто любить чесний дім, акантом оповитий,
Де смертна смертного і друга друг чека.

Коли, зчарований, ти принесеш богині,
На терпкі пестоші уловений зміїні,
Дихання юності і життєдайний цвіт,—

Вона, життя нове — повік жива — зачавши,
Не попрощавшись, тебе лишить назавше,
Але й людський уже тебе не прийме світ!

1926

Акант — декоративна рослина, в архітектурі — прикрашає стилізовані у вигляді листків аканту.

МУЗИКА

На обгорілім пні вмовстився фавн лінивий,
Сопілку в руки взяв — і довгі переливи
В лісах живицею живою розлились...
І лані в тишині зчарованих узлісь
Спинили погляди і не прядуть ушами,
І навіть гордий лавр священними листками
В повітрі срібному не важиться тремтіть...
Хто ж, хто гармонію насміє розбудить,
Хто розіб'є її щоденною явою? —
Сатир, цапиною кивнувши головою
І іскри крешучи із копитів дзвінких,
Зненацька вибіжить, покотить дикий сміх,—
І зникнуть, як мана, в гущавині дрімливій
Сопілка злякана і лані полохливі.

Фавн — у римській міфології покровитель лісів і полів, худоби й пастухів. Його зображували у вигляді юнака з цап'яними ногами й вухами.

ПОЦІЛУНОК

У темній гущині її я наздогнав.
Вона, вже лежачи серед пахучих трав,
Руками пружними од мене одбивалась.
Нарешті стихилась — і дивне диво сталося!
Уста, що і мене, і весь мій рід кляли,
Мов квітка багряна, до мене простягли
Свій келих, сповнений солодкої знемоги.
Натомлені з біги стрункі та дужі ноги
Білили мармуром під місяцем німим, —
І тихим голосом, охриплим та чудним,
Вона промовила: «Жорстокий переможче!
Упасти в цім бою для мене найдорожче».

1925

САШКО

Фрагмент

Вона сказала: «Ти облесний...
(Йому було сімнадцять літ...
Згадаю — і в душі воскресне
Мій юний неповторний цвіт) —
Ти вмієш хитрувать. Чекай-но,
Ще батько зловить, мов ката...»
І тут, сказав би я, не га й н о
Поцілувалися в уста.

О, хто збагне і прочита
Цілунок першого сп'яніння?
А зрештою, це річ проста
І не тяжка до зрозуміння.
Коли поспіє виноград —
Додолу гнуться ніжні віти...
На тему цю сію літ назад
Було пристойно говорити.

Він полюбив, бо полюбити
Прийшла пора. Навіщо ж нам
У те втручатися, що зробити
Зуміє він, напевне, й сам?
Люби, цілуй, безумствуй, хлопче,
Люби й тоді, коли любов
Тугими ніжками розтопче
Твій мозок, нерви, плоть і кров!

1927—1928

* * *

Струмистий чорний шовк, лукаво-ніжний ^{світ}
І погляд з-за плеча зумисно-випадковий,
І переламані, як блискавиця, брови
Чарують пещених і ситих городян.

Один обчислює: а скільки б то червінців
Могло це обійтись? Знов інший поглядо
Нахабно. А вона, припудрено-бліда,
Прийма однаково чужинців і злочинців.

Хай про кохання там міркують мудреці,
Нехай на неї хтось і сіє, і збирає,—
Про це їй байдуже. Як полум'я, палає
Вахляр цяцькований в цяцькованій руці.

ВЕЧІР НАПРОВЕСНІ

Весна за прядкою, мов скромна Маргарита,
Схилила стан гнучкий і пісеньки співа.
Проста мелодія, знайомі всім слова,
По-старосвітському одежа вбога зшита.

Він — лицар. На мечі ясного самоцвіта
Сіє крапелька і грає, як жива,—
І журно клониться білява голова,
Вузькою стрічкою намарне оповита.

Смеркає. Ще свого не одзвонив дзвонар,
А вже несміливий на майдані ліхтар
Гойднувся — і застиг дитячою сльозою.

Ченці, понурившись, як тіні перейдуть,
Проїдуть вершники... Нікому не почуть
Ні прядки бідної, ні пісеньки сумної!

14 березня 1927 р.

Маргарита — героїня драматичної поеми Й.-В. Гете
"Фауст".

ДОН-ЖУАН

Гарячим вітром тьмяна дише ніч.
О, як вона уміє пригортати,
Пекти уста бажаннями чудними
І в черстві груди сивого ченця
Наточувать солодкої трутизни!

На цвинтарі безлюддя й супокій,
Німує мертвий камінь над мерццями,
І тільки часом тіні пробіжать,
І тільки часом голос перелине
І в темряві розтане, наче тінь.

О, бережись, побожна донна Анно!
Підстереже, впаде тобі до ніг,
Укриє їх гарячими сльозами
І поцілунками... Він, ворог твій,
Украв твій спокій — украде і душу
І понесе з лукавим ліхтарем
На темний бенкет радощів безумних.
Він украде...

А ти ж хіба не хочеш
Украденою бути? Ти вві сні,
В тонкому сні ночей своїх безсилах
Не зустрічала уст його легких

І дужих рук, одважних і гріховних?
Хіба не знаєш ти, що проминуть
Тяжкі століття, цвинтар заросте,
Розсиплеться статуя Командора,—
А той, хто небу кинув рукавичку,
Проклятий грішник, вічний бунтівник,
Чиї слова, як оси злі, що в'ються
Над помаранчевим зрадливим цвітом,
Вились над лицемірною землею,—
Повік-віків не щезне і не згине,
Що завжди буде надити серця
І книжний порох вихрем підіймати
Галантний і одважний Дон-Жуан?

Дон-Жуан, Анна — герої твору Д. Байрона "Дон-Жуан".

ПОЧАТОК ЛЕГЕНДИ

Був вечір. Зорі тихо оживали,
Немов троянди в голубому склі,—
І непримітно для очей зникали
Ласкаві, теплі обриси землі.

Замаяли великі і малі
Вітрила в морі. Пролетіли птиці
В напівпрозорій та м'якій імлі,
Коли життя не бачиться, а сниться,—

І щезло все. Всі межі, всі границі
Розстали. І тоді сказав юнак
До дівчини: вже море не таїться —
Ми з ним свої. Тепер нас ані ляк,

Ні голод не зупинить. Будем так
Пливти вперед, допоки будуть весла
Нам слугувати. Цілі і признак
Не треба нам. Аби лиш хвиля несла...

З ВЕСНЯНОГО ЗОШИТА

3

Одцвіло, як біла лілія,
Розлетілось, наче пух...
Я без мудрого Вергілія
У найнижчий сходжу круг.
Скільки сонця в світі світиться,
Скільки сосон у лісах,
І які червоні китиці
На дівочих поясах!
Вірю: знову літо бджолами
І житами загуде,—
І мене в блакить із полум'я
Беатріче поведе!

1926

ЗМІСТ

Від упорядника	41
"Осінь ходить, яблука золотить"	42
Сільський сонет	43
"Викочуйте бочки вина..."	44
"Я жду од тебе слова..."	45
"Переспіло-солодка малина..."	46
М. Н.	47
"Хто змалював каштани густолисті..."	48
"Ми розійшлись давно — і цим себе зріднили..."	50
Голос отрути	51
"З лукавим поглядом ясним..."	52
"Раба кохання, ти його й не знала..."	53
"Згаси у серці зло!"	54
"Старі листи читаю в тишині я"	55
"Білим цвітом розцвілися сливи..."	56
"На білу гречку впали роси..."	57
"Сніг падав безшелесно й рівно..."	60
"Поле чорніє"	61
"Молюсь і вірю"	63
"Як Одисей, натомлений блуканням..."	64
"Яблука допіли, яблука червоні!"	65
"Лежить в полях блакитний сніг..."	66
"Єсть ім'я жіноче, м'яке і ясне..."	67
Чужоземка	68
"Гарячий брук, метелик жовтий..."	69
Чорні троянди	70
"Я тільки надлив свою чарку..."	71
Весела серенада	72
"Коли у грішному вертелі..."	73
"Не ясноокий образ Беатріче..."	74
"Од голосу пащить і віє..."	75
"Рожевий лавр цвіте в моїй кімнаті..."	76
В зоологічному саду	77
"Молочно-сині зариси ланів..."	80
Джема	81
"Пером огненным вічність пише..."	
"Пришла! Таки прийшла нарешті!"	
"Пройшло, проглянуло, майнуло..."	
"Солодкий світі!"	
Odi et amo	
Стародавній роман	
"Катеринка на улиці грає..."	
Сафо до Афродіти	
Гейне	
"Несіть богам дари!"	
"Нашу шлюбну постелю вквітчали троянди пахучі..."	
"Грім одгримів, і солодкою млостю спокою..."	
"У теплі дні збирання винограду..."	
"В осяченім гаю, де зеленіє лавр..."	
"Буває день: в запоні попелястій..."	
Прочитавши Містралеві спогади	
"Скільки літ не пройде — все на скелі сидітиме..."	
"Він об'їждає коней молодих"	
"Війнулася фіранка на вікні..."	
"Сині щогли ялин випливають у білім тумані..."	
"Вона ішла по місту в час облоги..."	
"Ні, зорянице, злотом і рубіном..."	
"На мосту, над темною водою..."	
"Коли полинуть бригантини..."	
"Ластівки літають, бо літається..."	
Отрута	
Музика	
Поцілунок	
Сашко (фрагмент)	
"Струмистий чорний шовк, лукаво-ніжний стан..."	
Вечір напровесні	
Дон-Жуан	
Початок легенди	
З весняного зошита	

Літературно-мистецьке видання
Поетична бібліотека
"Окраса любовної лірики"

Рильський Максим Тадейович
Добре бути молодим
Вибрані поезії

Редактор:

Богдан Смоляк

Художній редактор:

Борис Дроботюк

Коректор:

Віра Дітчук

Комп'ютерне складання
та верстання:

Василь Яблонський

Рильський М.

P-50 Добре бути молодим: Вибрані поезії / Упорядк.
автор вступ. слова Б. Ф. Смоляк; худож. оформлення
Б. І. Дроботюка.— Л.: Камула, 2007.— 84 с.: іл.—
(Окраса любовної лірики).

Книжка містить найкраще з лірично-інтимного
спадку класика української літератури ХХ століття
Максима Рильського (1895–1964).
ISBN 966-8343-94-8

УДК 82-1

Підписано до друку 20.01.2008 р.
Формат 70х90/32. Папір офсетний №1. Друк офсетний. Гарнітура Futuris
Обл.-вил. арк. 1.71. Ум. друк. арк. 3,045.

Комп'ютерне макетування і друк ТОВ "Камула"
79000, м. Львів, Підпальна, 3.
Адреса для листування: 79008, м. Львів-8, а/с 887.
Тел./факс (0322) 72-79-22. E-mail: iduma@ukr.net
Свідчення Держресурсів серія ДК № 1258 від 06.03.2003 р.